

Wie ziet ze niet?

La Tène armringen uit het rivierengebied

Iedere detectoramateur doet bijvondsten, de ene keer betreft het een pijpenkop, de andere keer een scherf, of een glazen kraal. Amateurs die zoeken op terreinen waarvan de bewoningsgeschiedenis teruggaat tot de ijzertijd of de vroeg-Romeinse tijd, kunnen daar bijzondere oogvondsten doen, waarvan ik hier één groep zal bespreken. Het betreft de zogenaamde glazen armringfragmenten.

In 1993 waren uit het oostnederlandse rivierengebied meer dan tweeduizend fragmenten van glazen La Tène armringen bekend.¹ Anno 2004, elf jaar later, zal dit aantal waarschijnlijk aanzienlijk zijn gestegen. La Tène armringen zijn armsieraden van glaspasta. Het eerste gedeelte van de benaming is afgeleid van de in Zwitserland liggende plaats La Tène.

In de negentiende eeuw werden hier grote aantallen vondsten uit de late IJzertijd gedaan, waar onder vele fragmenten van de hier te bespreken materiaalgroep. De keuze voor de benaming armring komt voort uit de diameter die deze sieraden oorspronkelijk hadden: ze werden niet om de pols, maar om de onder- of bovenarm gedragen.² Sinds de ontdekkingen in La Tène is de benaming 'La Tène-armring' synoniem voor Keltische glazen sieraden die vanaf ruwweg 200 voor Chr. tot in de vroeg-Romeinse tijd in gebruik zijn geweest.

Kleur

De kleur kan sterk verschillen: veel fragmenten zijn kobaltblauw of van purper. Een kleinere groep heeft andere kleuren, zoals bruin of kleurloos glas.

Bovendien kunnen er diverse kleurschakeringen worden opgemerkt: neem bijvoorbeeld lichtblauw en donkerblauw.

Behalve een onderscheid in kleur kan ook een onderscheid in vorm, dat wil zeggen het aantal ribben, worden gehanteerd. Hiervoor wordt de typologie van Haevernick gebruikt. De belangrijkste typen zal ik hier noemen (zie afbeelding):

- Haevernick, type 3a heeft een D-vormig profiel en is éénribbig;*
- Haevernick, type 3b heeft eveneens een D-vormig profiel en heeft een opgelegde zigzagdraad van glaspasta. Ook dit type is éénribbig;*
- Haevernick, type 6a is driëribbig;*
- Haevernick type 6b is driëribbig met opgelegde zigzagdraad;*
- Haevernick, type 7a is vijfribbig;*
- Haevernick type 7c is vierribbig;*
- Haevernick type 7d is tweëribbig met op beide ribben een opgelegde lijnversiering.*

Zowel delen van één- als van vijfribbige armringen komen vaak voor, twee- drie-, vier-, en zelfs zes- en zevenribbige zijn een stuk schaarser. Bovendien beschikken sommige sieraden over een opgelegde draad van gele of witte glaspasta, terwijl anderen een onversierd oppervlak hebben. Het wordt allemaal nog een stukje

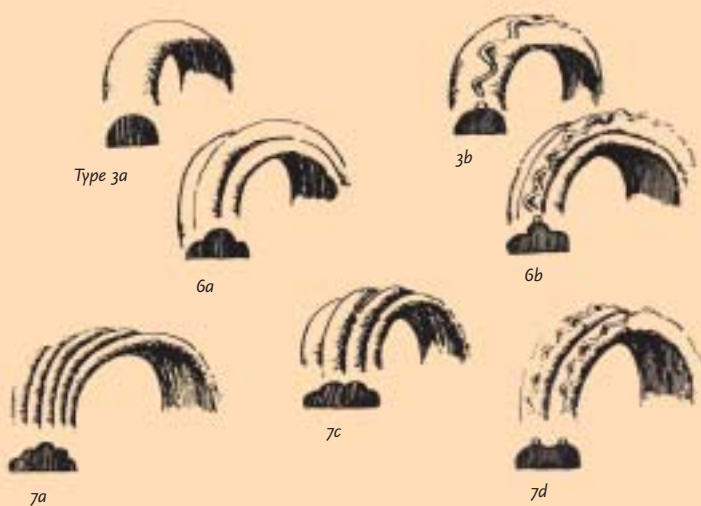

ingewikkelder indien we ons bedenken dat bij veel kleurloze stukken een laag van gele folie op de achterzijde is aangebracht.

Zij vonden het merendeel van de armringsen in een vroeg-Romeinse context, of zoals door de auteur wordt gezegd, "van een zuivere ijzertijdcontext is nergens sprake".⁵

Primitief geld?

Aangezien er al armringsen werden gemaakt voor de komst van de Bataven in het rivierengebied, en ze daarna ook nog een tijd werden gefabriceerd, moeten de Bataven het gebruik van de sieraden van anderen hebben overgenomen. Hier zou men de conclusie uit kunnen trekken dat de Bataven

Roymans & Van Rooijen dateren éénribbige en de purperkleurige armringsen met name in de eerste eeuw voor Chr. (La Tène fase D) en zijn van mening dat ze na de regeringsperiode van keizer Augustus niet meer worden gebruikt.³

Zowel Van den Broeke als een aantal andere archeologen hanteeren als einddatum van de armringproductie circa 50 na Chr.⁴ Interessant zijn met betrekking tot het laatste punt de bevindingen van archeologen die hebben gewerkt bij de opgraving in Kesteren (Gld).

zijn samengesmolten met de oorspronkelijke bevolking (mogelijk de Eburonen) en zich gedeeltelijk hebben geassimileerd. Willem Willems, bij de meesten onder ons wel bekend, heeft eens geopperd dat fragmenten van armringsen als een soort primitief geld (primitive money) zijn gebruikt. Hij heeft het echter bij het verkeerde eind, want tot op heden zijn geen depotvondsten (lees: 'schatvondsten') gedaan. Sinds er munten zijn, worden ze als schat verstoppt, bij armringfragmenten is dat echter nooit het geval, hetgeen tegen de hypothese van Willems pleit.

La Tène armringsen zijn typische vrouwensieraden en worden veelvuldig in vrouwengraven teruggevonden. Op plaatsen waar meer dan honderd fragmenten tevoorschijn zijn gekomen, waren niet zo zeer eeuwenlang tal van vrouwen aanwezig, maar heeft waarschijnlijk de productie plaatsgevonden.

Van sommige typen wordt vermoedt dat ze van elders afkomstig zijn (het Neder-Rijnse gebied en zelfs Centraal-Europa), of dat het halffabrikaten waren die in Nederland verder bewerkt werden.

Al met al zou ik zeggen: blijf niet alleen speuren met je oren, maar ook met je ogen!

Wouter van den Brandhof

1 N.Roymans & T. van Rooijen, 'De voorromeinse glazen armbandproductie in het Nederrijnse gebied en haar culturele betekenis', in: *Vormen van Vuur* (1993) 2-10.

2 Roymans & Van Rooijen, 'De voorromeinse glazen armbandproductie', 8.

3 Ibidem.

4 Van den Broeke, 'De dateringsmiddelen voor de IJzertijd van Zuid-Nederland';

A.M. van Dijk van der Moolen, 'Glas', in: M.M. Sier (red.) *Kesteren-de Woerd, bewoningssporen uit de IJzertijd en Laat Romeinse tijd* (Amersfoort 2001).

5 A.M. van Dijk van der Moolen, 'Glas', in: M.M. Sier (red.) *Kesteren-de Woerd, bewoningssporen uit de IJzertijd en Laat Romeinse tijd* (Amersfoort 2001) 213.

Voornaamste literatuur:

- Haevernick, *Die Glasarmringe und Ringperlen der Mittel- und Spät La Tènezeit auf dem Europäischen Festland* (Bonn).
- N.Roymans & T. van Rooijen, 'De voorromeinse glazen armbandproductie in het Nederrijnse gebied en haar culturele betekenis', in: *Vormen van Vuur* (1993);
- P.W. van den Broeke, 'De dateringsmiddelen voor de IJzertijd van Zuid-Nederland', in: W.A.B. van der Sanden (red.), *Getekend Zand. Tien jaar archeologisch onderzoek in Oss-Uden* (Waalre 1987);
- A.M. van Dijk van der Moolen, 'Glas', in: M.M. Sier (red.) *Kesteren-de Woerd, bewoningssporen uit de IJzertijd en Laat Romeinse tijd* (Amersfoort 2001).